PROROK JEREMJÁŠ OHLAŠUJE SOUD

Původ materiálu

Rumlová Jana

Pořadí v lekci

27

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 33,8-11 — Boj se Hospodina, celá zem?, všichni obyvatelé sv?ta, žijte v jeho bázni! Co on ? ekl, to se stalo, jak p?ikázal, tak vše stojí. Zám?ry národ? Hospodin ma?í, lidem úmysly hatí. Zám? ry Hospodinovy platí v??n?, úmysly jeho srdce po všechna pokolení.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Jr 36,1-6

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

Ohlašovaný soud (Amos, Ozeáš) nad severním Izraelem se dostavil, Samaří bylo dobyto a severní Izrael deportován do zajetí (r.722 př. Kr.). Asi sto let poté ohlašuje Jeremjáš konec vlády Davidovců. Nezvěstuje totální zavržení, ale varuje – vybízí k obratu. Hospodin doufá, že se „**snad"** (v.3) Izrael ještě zastaví a bude žít podle smlouvy. Hospodin nemá přesně narýsovaný plán, který se musí splnit. Zatím ještě neví, jak to dopadne. „Snad" se Izrael obrátí k Hospodinu.

„až uslyší o všem zlu... odvrátí se každý od své zlé cesty" (v.4). Obsah Jeremjášova kázání má ponurý tón. Nejde mu však o to Boží lid zastrašit či zvěstovat neodvratnou zkázu. Zlá perspektiva, kterou prorok líčí, má vyburcovat lid k pokání – k rozpoznání kořenů vlastních zlých činů a změně vztahu k Bohu i k bližním (očista od modlářství a nastolení spravedlnosti). Prorok nekáže o tom, co Izrael čeká a nemine, ale se vší naléhavostí odkrývá dosah jejich nevěry k Bohu a nespravedlnosti ve vztahu k slabým a bezmocným. Vítězná síla nepřátel nepředstavuje osudovou neodvratnou moc, ale je nástrojem, který slouží Bohu. Tento prorocký universalismus představuje nebývalý prvek uprostřed starověkých

náboženství.

Vidět slovo o zlu jako výzvu k pokání je poloha, kterou Jeremjášovské příběhy navazují na zvěst Deuteronomia (viz např. Dt 30,15–20).

svitek, „ve starověku nebylo knih v našem slova smyslu. Po vynálezu papyru (v Egyptě již od 3. tisíciletí př. Kr.) se psalo na papyrové svitky, z nichž nejdelší až dosud nalezený (egyptský) měří 40 m. Kniha Jeremjášova byla snad psána na papyrový svitek. Psalo se na ně ve sloupcích, takže stačilo ke čtení rozvinout vždy část svitku. Pro větší pohodlí byly k oběma koncům připevněny tyčinky. Z jedné se papyrus odvinoval, na druhou se přečtená část navinovala. Trvanlivější a ovšem dražší svitky byly pořizovány z kůže (nejčastěji ovčí) nebo v posledních staletích př. Kr. z pergamenu, což byla také kožená blána zvláštním způsobem upravená." BSN, heslo kniha, s.332.

"chvěli se strachem" (v.16) – reakce velmožů naznačuje, že tváří tvář prorocké zvěsti rozpoznávají, v čem spočívá jejich vina. Mají za to, že toto slovo je třeba vzít nanejvýš vážně. Naproti tomu král a jeho suita tímto slovem pyšně pohrdá (v.24: „nezachvěli se strachem"). Jeremjášovu poselství naslouchají jen jako propagandě jakési „páté kolony", jako demoralizujícímu slovu. Odmítají v něm s pyšnou sebejistotou výzvu pohlédnout ke kořenům vlastní krize a ohrožení.

Hospodinova reakce (v. 28–31) – králova svévole a zničení knihy nemůže naléhavost slova otupit ani znevážit. Proto prorok slyší příkaz sepsat novou knihu, proto též zní – tentokrát neodvratně – výrok o Jójakímovi: nevzal vážně nabídnutou šanci zaslechnout prorockou zvěst, proto ho potká ponižující konec.

Slovo Hospodinovo se projevuje jako pravdivé a navzdory lidské zlovůli je neumlčitelné. Zazní a zasáhne. Pošetilé ničení prorokova svědectví nic nezmění na jeho platnosti – ačkoli králi Jojákímovi se může zdát, že Jeremjáš jen zbytečně maluje čerta na zeď – stává se „jen" vazalem krále Nabuchodonozora – do zajetí se dostává až jeho syn (Jojákín).

2. úskalí textu:

upozorněte děti, že král Jojákím je synem reformátora Jozjáše, a že reforma nikdy nepo kračuje automaticky dál. Neměli bychom ze stereotypního posuzování králů (jak to činí autoři např. v 2 Kr) zkratkovitě vyvodit, že král Jojakím byl „předurčen" k neposlušnosti. Podobně jeho teatrální pálení prorokových slov není jen důsledkem prchlivého charakteru,

ale vladařské taktiky, která odmítá hlasy proroků jako bláznovské a podlamující bojeschopnost lidu.

§starší děti upozorněte na Boží doufání – „snad". Hospodin nevystupuje jako vševědoucí, všemocný. Řeč biblických příběhů vystihuje zvláštnost Božího jednání v tomto světě lépe než některé ustálené věroučné formulace (věřím v Boha Otce **všemohoucího**, aj.). Teprve na pozadí těchto příběhů 'získávají' dogmatické formulace rozměr, který zamezuje planému spekulování. Z příběhů pak také porozumíme, proč starozákonní lid nechtěl vyslovovat Boží jméno. Stejnou pokoru bychom měli rozpoznat i za vyznáním Vzkříšeného: „Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi. Protož jdouce, učte všechny národy, křtíce je.." Mt 28,19n.

§král, který odmítá prorocké kázání, je součástí – obzvláště odpovědnou – Božího lidu. Nebojte se zdůraznit, že Božímu slovu nejednou vzdorují ti, kdo by mu měli naslouchat se zvláštní pozorností. Prorocké slovo o „zlu od Hospodina" nezní *ven* z církve (k jejímu okolí), ale *dovnit?* – k církevním špičkám. Odhaluje jejich zatvrzelost. Slova adresovaná též cizím – mimocírkevním – lidem slyšíme zase z jiných textů (Jonáš).

§Hospodin uvádí zlo – neveďte vyprávění takovým směrem či tónem, abyste v dětech vzbudili dojem, že Bůh je odpovědný za všechno zlo ve světě. Tento zvláštní a pro leckoho děsivý výrok zapadá do deuteronomistického pohledu na příběh víry a nevěry Božího lidu. Prorok v sebekritickém pohledu interpretuje troskotání svého lidu jako důsledek vlastních vin a selhání. Není to slovo o komsi jiném, není to lhostejný komentář nezaujatého pozorovatele, je to řeč víry, zoufale zápasící s důsledky vlastní nevěry, řeč víry, dosvědčující Boží svrchovanost, věrnost i svobodnou odpovědnost Božího lidu za vlastní cestu dějinami.

3. metodické pokyny:

Skládat s dětmi rozřezanou knihu je asi lépe až po vyprávění, kdy jim bude zřejmá souvislost s vyprávěním. Úkol jim můžete představit tak, že si nyní sami zahrají na proroka, který měl dát znovu dohromady zničené proroctví. Je ovšem také možné skládankou začít. Když se ji dětem podaří dát dohromady, ptejte se, zda poznají, o jakou knihu jde. Pokud na to přijdou, ptejte se dál, proč je asi rozřezaná, kdo by to mohl udělat a proč. Na to potom jde navázat vyprávěním, jak bylo Boží slovo králi nepříjemné a proč.

4. pomůcky: obrázek svitku (BS‧N obrázky č. 156‧158; TdV s.128), knihy, dopisy. Přineste časopis či noviny a ukažte dětem rubriku: „dopisy čtenářů", „dopisy v koši nekončí" aj. Kniha Svědkové časů, Leo Deuel, Praha 1974 (zde se dovíme o starověkých knihovnách v Alexandrii, Antiochii aj.). Obrázek kazatele či proroka. OkBP‧II, obrázky k úloze č.61.

5. motivační uvedení do příběhu:
- otázka pro mladší a střední školní věk:

Co má větší váhu? Čemu lidé věnují větší pozornost? Slovu vyřčenému, nebo napsanému?

‧napište na papír nějaké varování (např. „nevstupujte na silnici bez rozhlédnutí"), přečtěte ho dětem, pak ho zničte (spalte, roztrhejte apod.) a zeptejte se dětí, zda to, co slyšely, přestalo platit.

- otázka pro starší školní věk:
Proč se vydávají knihy – jen pro pobavení? Proč se píší dopisy a petice? Znáte nějakou knihu nebo knihy, které ovlivnily nebo ovlivňují i dnes vládce a jejich poradce?

6. osnovy vyprávění:

a) poznámky a osnova pro mladší a střední školní věk:

Připomeňte dětem, že ve starověku vypadal svět jinak – Amerika ještě nebyla objevena, starověkými hospodářskými i politickými velmocemi byl tehdy Egypt a Babylonie. Izrael byl malým státečkem, velkým asi jako Morava, popř. menší. Přesto v této zemi se odehrávaly důležité události, o nichž máme zápisy v Bibli. Na rozdíl od BD využijte toho, že biblický text zachoval jméno Jeremjášova přítele Báruka a při vyprávění o něm nemluvte pouze jako o příteli, nýbrž zmiňte také jeho jméno. Při vyprávění využijte pro označení Jeremjášovy zvěsti raději označení kázání než poselství. Ani to není přesné označení, je však tímto termínem vyjádřena naléhavost předčítaného.

I. Motivační uvedení

II. Izraelské království – má uslyšet Hospodinovu zvěst a Hospodin neví, jak to s Izraelem dopadne (snad – v.3)

III. Jeremjáš diktuje Bárukovi svoje kázání

IV. Báruk předčítá kázání – velmožové jsou slovem zasaženi

V. Králův služebník předčítá králi – král svitek ničí

VI. Boží slovo nelze zničit

b) osnova pro starší školní věk:

Upozorněte děti na to, že Hospodin neví, jak zareaguje lid na zvěst vyřizovanou Jeremjášem, lid však nemá možnost zareagovat, protože král svitek zničí a neplní tedy svou královskou funkci, nestará se o lid, neslouží mu tak, jak by měl. Bůh není tvrdý vládce, který trestá jaksi svévolně Izrael nebo celé národy. Také není vykreslen jako Bůh všemohoucí nebo vševědoucí – Bůh očekává, jak bude král reagovat, a chce nechat lid rozhodnout (v.3: dům izraelský). Král tuto možnost překazí, chová se jako despota, který nerespektuje zvěst proroků, jeho rádcové-velmožové nakonec nezakročí, ačkoli mu domlouvají (v.25), nakonec respektují jeho vůli. Potrestání přichází jako reakce na nesplnění královské funkce

I. Motivace

II. Vězněný Jeremjáš má sepsat svoje kázání

III. Izraelci mají slyšet Jeremjášovo kázání a král tomu má být nápomocný

IV. Hospodin neví, jak to s Izraelem dopadne (v.3)

V. Báruk vyřizuje poselství uvězněného proroka

VI. Reakce velmožů – mají strach, a ptají se zda Báruk opravdu vyřizuje slovo prorokovo

VII. Velmožové radí, ať Báruk s Jeremjášem se skryjí – mají obavu z krále

VIII. Uschování svitku a ústní předání Jeremjášovy zvěsti

IX. Shromáždění velmožů s králem naslouchá zvěsti – Jehúdí předčítá

X. Král přes odpor velmožů svitek pálí

XI. Jeremjáš diktuje Bárukovi znovu svá slova – zvěst

XII. Král sám rozhodl za veškerý lid – nevyřídil lidu zvěst z Jeremjášova svitku, proto bude potrestán – babylónský král dobude zemi

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

Když s někým mluvíme, díváme se mu do očí. Když mu ovšem říkáme nepříjemnou pravdu, že to není jednoduché, dívat se do očí? Ale přesto je potřeba říkat lidem i věci, které jim nejsou vhod, a ten nepříjemný pocit z toho i rozpačitý pohled vydržet. Je třeba říkat pravdu, i když někomu nemusí být zrovna vůbec milá.

Jaké to je mluvit nevhod, to si často vyzkoušeli proroci. Jaké to je, když říkám věci, o kterých vím, že by měly být řečeny, protože jsou důležité, ale ti, kterým jsou určeny, je nechtějí slyšet. Jedním z takových proroků byl Jeremjáš.

II. JUDSKÁ ZEM MÁ USLYŠET HOSPODINOVU ZVĚST

Proroci obecně, tedy i Jeremjáš, žili stále v osobním kontaktu s Hospodinem, se svým Bohem. Myslím si, že jedině tak mohli zvládnout ty nepříjemné pocity z toho, že nejsou vítáni. Jedině tak mohli vést s Bohem rozhovor a on s nimi. Při těch rozhovorech poznali, že je to jedinečný způsob, jak nacházet řešení pro svůj život. A proto totéž radili i ostatním lidem. Stručně asi takto: „Udržujte kontakt s Hospodinem, vaším Bohem, pak už budete vědět, co je pro vás dobré. Pak poznáte, co vám škodí a co naopak pomáhá."

Jednoho dne nabyl Jeremjáš jistoty, že musí opět jít a vyřídit, jaké má Hospodin představy a co čeká od svého lidu. Ale tentokrát si byl jist i tím, že jeho slova mají nejen zaznít, ale že Hospodin po něm chce, aby byla také sepsána. Aby všechno to, co dosud Jeremjáš vyřizoval, bylo zachyceno písemně. Podle mě to byl dobrý nápad. Z vlastní zkušenosti vím, že když si něco zapíšu, nemusím se vymlouvat, že jsem zapomněla. Vím přece, kam jít a kde si to přečíst. Ale to znáte taky, chodíte-li do školy.

III. JEREMJÁŠ DIKTUJE BÁRUKOVI

Jeremjáš si vzal na pomoc písaře Báruka. Běžná praxe pro tu dobu. Jeden diktoval a druhý psal. Snažím se představit si, jak asi to společné dílo vznikalo, a říkám si: kdo ví, jaký byl

Jeremjáš autor. Jestli se často opravoval, nebo jestli jeho slova plynula z úst jako po másle. A jaký byl Báruk? Jestli si při psaní potichoučku opakoval slova, nebo jestli musel často říkat „pomaleji“, „pomaleji, prosím“? Ale to je v tuto chvíli vedlejší. Důležité je, že Jeremjáš měl pomocníka a že si tak s tím úkolem poradil snáze, než kdyby musel všechno dělat sám.

IV. BÁRUK PŘEDČÍTÁ JEREMJÁŠOVO „KÁZÁNÍ“ – VELMOŽOVÉ JSOU ZASAŽENI

Poté, co bylo dílo dopsáno, bylo třeba je přečíst lidem. Nejen proto, že to byla dlouhá a náročná práce (v jednom roce Jeremjáš s jistotou věděl, že musí něco napsat, a teprve v dalším roce to bylo hotovo a mohlo se jít předčítat), ale hlavně proto, že ta slova byla pro lidi velmi důležitá.

Přečíst lidem! Kde a jak by to bylo nejvhodnější? To je potřeba vždycky promyslet, chceme-li mít výsledek, chceme-li, aby to, co jsme si předsevzali, účinkovalo. Tisk, televizi, to tenkrát neměli. Ale měli chrám v Jeruzalémě. Takže bylo logické, že se s tím čtením šlo do chrámu. Do chrámu přicházeli lidé kvůli bohoslužbám, ale také např. kvůli vzdělání a informovanosti. Jeremjáš promýšlel celou akci ještě do dalších detailů. Pro předčítání zvolil velmi vhodný den – den postu. Tento den byl vyhlášen pro celé království a dalo se tedy předpokládat, že do chrámu přijdou nejen místní, ale i lidé z celé země. Nevyužijte takovou příležitost! Jeremjáš poprosí Báruka o pomoc a on ochotně přijme. Půjde tam a Jeremjášova slova pěkně přečte.

Čtené slovo mělo ohlas. Jedním z posluchačů byl muž z královského dvora, mimochodem syn královského písaře. Ten byl tak osloven, že to hned spěchal sdělit velmožům, kteří měli právě zasedání v královském dvoře. Kdo to byli velmožové? Takoví dnešní ministři a ministryně vlády. A tito velmožové řekli, že to chtějí slyšet na vlastní uši. Poslali pro Báruka, ten přišel, rozmotal svitek a četl. Dnes čteme z knih, tenkrát se k psaní a čtení užívaly svitky. (Můžeme si názorně předvést, jak vypadalo takové držení svitku a čtení z něho.) Velmožové byli přečteným slovem velmi zasaženi a uvědomili si, že je nutno něco udělat. Došlo jim, že to slovo je naléhavé a důležité. Mají-li žít a vládnout v zemi, která bude vést kvalitní život, pak není možné nad tím slovem jen mávnout rukou, a nad tím, co jim říká Hospodin, rovněž. Jak tedy reagovat? Když je to tak důležité, musí ta slova slyšet i král. V tom byli zajedno. Tušili ovšem, že ta slova budou znít králi nepříjemně a nelichotivě. Proto radí Bárukovi a Jeremjášovi, aby se někam ukryli, než se to přežene. Další vývoj příběhu ukáže, že svého krále Jójakíma znají dobře.

V. KRÁLŮV SLUŽEBNÍK PŘEDČÍTÁ KRÁLI – KRÁL NIČÍ SVITEK

Král Jójakím nemá náladu nechat si něco říkat nějakým prorokem, ani se nechat poopravovat či usměrňovat Hospodinem, Pánem Bohem celé země. Ne a ne! A tak při předčítání nápadně a vychloubačně ukrajuje ze svitku kousek po kousku a háže do ohně. Kochá se tím, jak ho druzí pozorují. Svitek po kouscích hoří a shoří. To je jeho konec! (V pracovních listech máte připravený úkol, který vám jistě tuto situaci hmatatelně připo-

mene. Budete skládat rozřezanou knihu, vlastně jen stránku. Jste ale ve výhodě, protože ty kousíčky vám nikdo dosud nespálil a snad ani nějaký ten kousíček neschoval. Z toho už se dá něco sestavit, nebo ne?)

Říká se, že „jablko nepadá daleko od stromu“, ale v případě Jójakíma to neplatí. Předchozí vládce, jeho otec Jóšijáš, na Boží slovo velmi dal a nechal si tímto slovem obnovovat a opravovat nejenom svůj život, ale i život celé země. To byl jiný král. S Jóšijášem si lid spojoval velkou reformu, doslova reformaci. S Jójakímem si asi bude lid spojovat svéhlavost, tvrdohlavost. Nejbližší spolupracovníci kolem dvora už ho znají, proto ta rada: „skryjte se před ním“. Marně se někteří z nich za Báruka a Jeremjáše přimlouvají. Král soptí a chce je oba nechat předvést. Toto se králi ovšem nepovede. Ti dva jsou zřejmě dobře skryti.

VI. BOŽÍ SLOVO NELZE ZNIČIT

Konec jednoho svitku neznamená konec slov, která chce Hospodin svému lidu sdělit. Spálení jednoho svitku nezabrání lidem v jejich úsilí a snažení, když jim Pán Bůh stojí za zády a svým způsobem je posiluje. Jeremjáš o tom nepochybuje. Ví, že po něm Hospodin chce, aby to s Bárukem zkusili znovu. A tak když ten první svitek shořel, napíší jiný. A proč by k tomu nepřidali ještě další slova, když jim od Hospodina přicházejí na mysl i na jazyk?

Když jde o věci důležité pro náš život, je třeba za tím jít a třeba znovu a znovu; když nám to chce někdo zmařit, je třeba „napsat nový svitek a znovu jej číst"; je třeba znovu říkat nepříjemnou pravdu do očí. Jeremjáš a Báruk to zvládli. A my se učme také zvládat to, co je jako úkol před námi. Úkoly jsou zde pro to, aby byly zvládány.

MODLITBA

Bože, děkujeme ti za to, že tvé slovo nám má co říci do našich všedních i nevšedních úkolů. Prosíme, cítíme-li se ohroženi, skryj nás ve své péči. Amen.

podněty pro rozhovor:

§víte, kdo v nedávné i dávné minulosti likvidoval knihy? (dávání knih do stoupy – komunisté, nacisté; pálení knih – křesťané – inkviziční procesy, jezuitští misionáři v 17. a 18. st.; libri prohibiti, index zakázaných knih z ideologických důvodů)

§uvědomili jste si, že dnešní příběh „modelově" vypráví o tom, jak se z jednotlivých ústních svědectví rodila Bible?

§dají lidé spíš na mluvené, nebo na psané slovo? (co je psáno, to je dáno)

§vzpomeňte si na příběhy, kde posluchači reagují podobně jako velmoži (údiv nad kázáním Jana Křtitele, Ježíše, apoštolů).

§slyšeli jste už příběh o někom, kdo byl podobně zatvrzelý jako král Jojakím (farao...).

§čtení Jeremjášova kázání se děje v době postní. Šlo Jeremjášovi jen o to, aby jeho kázání slyšelo co nejvíc lidí, nebo sledoval ještě jiný záměr (viz v.6§7)? – měl Báruk snadnější úlohu, když předčítal kázání, jejichž autorem byl Jeremjáš?

§slyší nebo čtou dnes lidé nějaké varovné slovo, které by mohlo zasáhnout určitou část národa?

§je dobré vyjádřit svou odpovědnost nebo rozhořčení prostřednictvím dopisu nebo telefonátu redakci? Znáte nějaký rozhlasový nebo televizní pořad, kde posluchači, popř. diváci mohou vyjádřit svůj souhlas nebo nesouhlas? (Měli bychom si uvědomit, že např. odesláním dopisu do redakce nějakých novin či televize kvůli nějakému závažnému tématu vlastně vyjadřujeme, že nám není lhostejné, co se v naší společnosti děje. Psaní dopisů náleží k dobrým a důležitým aktivitám občanů – posluchačů, diváků či čtenářů.)

§psali jste někdy dopis do redakce nějakého časopisu nebo televizního vysílání, když se vám nějaký článek či pořad líbil, nebo naopak nelíbil?

§získali Báruk s Jeremjášem za napsané dílo nějaké peníze nebo odměnu, jako třeba nějaký redaktor či spisovatel? (Upozorněte, že se psalo na svitek papyrový nebo pergamenový – byla to drahá záležitost, papír vynalezli Číňané 3.tis. př. Kr., v Evropě se běžně začal užívat až v 15. st.)

§všimli jste si, proč Jeremjáš s Bárukem sepsali Jeremjášova kázání, proč tedy vznikala Bible? (Lidé mají uslyšet zvěst. Hospodin doufá, že oslovení odvrátí od své zlé cesty.)

§jak si představujete člověka, který může všechno? Je opravdu „všemohoucí"? (upozorněte na Boží „snad" a „královské jednání" krále pálícího svitek)

§Jeremjáš s Bárukem se museli schovat – hrozí někomu dnes uvěznění, bude§li oprávněně kritizovat premiéra, vládu, prezidenta, poslance, úředníky, faráře, vojáky, policii, novináře, lékaře, Rómy, Židy, Muslimy aj. Jak se říká nespravedlivé kritice?

Odkaz na pracovní list

27 Prorok Jeremjáš ohlašuje soud nad Jeruzalémem

27 Prorok Jeremjáš ohlašuje soud nad Jeruzalémem - st

Odkaz na píseň

V nebi je trůn (SV360)

S písní k němu pristoupíme (BTS2)

Nás zavolal jsi, Pane (BTS47)

Sem pohleď, Bože, z nebes svých (EZ418)

To já, ó Pane můj, půjdu, když mne posíláš

Pádem svým Adam způsobil (EZ247)

Zní, zní, zní hlas temný, tichý

Můj Pán všechny svolá ráno, až se rozední

Cílová skupina

Mladší školní

Starší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 2

Biblický odkaz (kat)

Jeremjáš 36,1–32